

Technologie & emoties? Gewoon doen!

Sociaal-emotioneel leren ondersteunen met technologie

Diana van Veen, Casper van Wees & Nynke Bos

Technologie & emoties? Gewoon doen!

Sociaal-emotioneel leren ondersteunen
met technologie

Diana van Veen, Casper van Wees en
Nynke Bos.

1e druk: juni 2025

Dit is een publicatie van het lectoraat
Teaching, Learning & Technology,
Hogeschool Inholland.

Aan dit boekje hebben meegewerkt:

Arlette Zoon, Marjolein Bodeman,
Laura Vis, Hans Smeele, Judith Heijmans,
Lienke Hillebrand, Sam Bakker.

Beeldmateriaal:

Shutterstock,
Flashback Fotografie (p.4, p.11),
Heliomare (voorkant)

Vormgeving:

Jacqueline Konermann

Sinds november 2023 werkt Hogeschool Inholland samen met Heliomare aan het onderzoek naar hoe technologie het sociaal-emotioneel leren van de leerlingen van Heliomare kan versterken.

Voor mij heeft deze samenwerking een persoonlijke betekenis. Mijn loopbaan begon in het gespecialiseerd onderwijs, waar ik met veel bevoegenheid in de verschillende vormen van dit onderwijs heb gewerkt. In die periode heb ik ook al mogen samenwerken met Heliomare. Later, als directeur passend onderwijs, zette ik me met overtuiging in voor leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften – wederom mede in samenwerking met Heliomare. Hoe bijzonder is het dat ik nu, in mijn rol als directeur van Hogeschool Inholland, via deze weg opnieuw, zij het op een andere manier, een bijdrage mag leveren aan beter onderwijs voor het gespecialiseerd onderwijs.

Het mooie in deze samenwerking is dat professionals van Heliomare samen met onderzoekers van Inholland onderzoeken wat werkt met technologie voor sociaal-emotioneel leren, waarom het werkt en hoe we ervoor kunnen zorgen dat het blijvend werkt. Zo kunnen we met elkaar het onderwijs bij Heliomare en bij de hogeschool blijvend versterken.

Dit boekje is bedoeld om professionals binnen en buiten Heliomare te inspireren om zelf op kleine schaal eens wat uit te proberen met technologie bij het werken aan sociaal-emotioneel leren.

Ik wens iedereen veel leesplezier,

Lucas Rurup

Directeur Onderwijs en Innovatie bij Hogeschool Inholland

De onderzoekskring

VLNR: Laura, Sam, Hans, Lienke, Pauline, Arlette (Marjolein staat niet op de foto)

Lienke Hillebrand	SO De Alk – leerkracht
Laura Vis	Kind- en Jeugdrevalidatie De Ruimte – logopedist
Sam Bakker	Heliomare College Heemskerk – VSO arbeid & dagbesteding – leerkracht & teamleider
Arlette Zoon	Heliomare College Alkmaar- VSO arbeid & dagbesteding – leerkracht & gedragsdeskundige
Marjolein Bodeman	SO & VSO BAD – De Velst – leerkracht & teamleider
Hans Smeele	Heliomare – coördinator onderzoekkring & adviseur teaching, learning & technology
Pauline van der Kolk	Heliomare – schoolopleider & ondersteuner leerprocessen

Inhoud

Voorwoord	3
De onderzoekskring	4
Sociaal-emotioneel leren?	6
Sociaal-emotioneel leren (SEL)	7
SEL in het gespecialiseerd onderwijs	8
Wat is EdTech?	9
Waarom EdTech voor SEL?	10
Focus op herkennen en benoemen van gevoelens	11
Hoe begin je ...	12
Waar moet je op letten?	13
Wat EdTech kan betekenen ...	14
De tijdlijn van de onderzoekskring	15

“De uitwisseling binnen de onderzoekskring en elkaars context leren kennen is een grote meerwaarde om uiteindelijk een olievlek te creëren binnen Heliomare.”

— Hans

Sociaal-emotioneel leren?

Sociaal-emotioneel leren (SEL) is leren om zelf op jouw eigen manier en met anderen samen mee te doen met en in de samenleving.

Sociaal-emotioneel leren focust zich op vijf aandachtsgebieden: besef van jezelf, besef van de ander, zelfmanagement, relaties aangaan en keuzes maken.¹

***“Ik vind sociaal-emotioneel leren belangrijk.
Ik hoor collega’s vaak zeggen: dat is te moeilijk voor deze leerlingen. Maar als we met ze in gesprek gaan en oefeningen gaan doen komt er veel meer uit dan we vooraf dachten. Bij deze leerlingen heb je soms een andere ingang nodig, ik denk dat technologie daarin zo helpend kan zijn. Juist voor de leerlingen die het lastig vinden om taal te geven aan hun emoties.”***

– Arlette

1

CASEL (2020). CASEL’S SEL FRAMEWORK: What are the core competence areas and where are they promoted? verkregen van internet op 12-01-2024 van <https://casel.s3.us-east-2.amazonaws.com/CASEL-SEL-Framework-11.2020.pdf>

Sociaal-emotioneel leren (SEL)

Besef van jezelf - jezelf leren kennen, wat je gevoelens zijn en hoe je die duidelijk maakt, je eigen lichaam kennen en herkennen, weten wat je goed kunt en wat (nog) niet.

Zelfmanagement - omgaan met jezelf in verschillende situaties, weten hoe je jezelf kunt reguleren bij het omgaan met gevoelens, impulsen en lastige situaties en voor het bereiken van je doelen.

Besef van de ander - anderen leren kennen, zien wat hun gevoelens zijn, weten waarom een ander zich op een bepaalde manier gedraagt, leren reageren op het gedrag van een ander en de behoeften van een ander (h)erkennen.

Relaties aangaan - contact leren maken, leren met anderen om te gaan, luisteren en samenwerken. Leren omgaan met conflicten en groepsdruk leren weerstaan.

Keuzes maken - leren keuzes te maken in gedrag tijdens sociale situaties ²

“Sociaal-emotioneel leren vraagt echt wel een stukje kwetsbaarheid van leerlingen, dat ze de diepte ingaan. Ik vind het heel waardevol als ze taal kunnen geven aan wat ze voelen en denken. Die kwetsbaarheid moeten wij als onderwijsprofessional ook laten zien, aangezien we een voorbeeldfunctie hebben. Dat kan ingewikkeld zijn, maar ik vind het heel waardevol als we leerlingen zo kunnen helpen om taal te geven aan wat ze voelen en denken.”

– Sam

SEL in het gespecialiseerd onderwijs

Bij leerlingen in het speciaal onderwijs zie je dat beperkingen en achterstanden het sociaal-emotioneel leren in de weg kunnen zitten.³

Ook zie je dat deze leerlingen buiten schooltijd niet dezelfde voorbeelden en oefenmogelijkheden hebben. Het is lastiger om met kinderen uit de buurt af te spreken om te spelen of om mee te doen als je op een andere school zit en veel later thuis bent. Of je kunt niet meedoen bij de sportclub in de buurt en samen met andere kinderen sporten omdat je extra begeleiding of hulpmiddelen nodig hebt.

Als het sociaal-emotioneel leren niet vanzelf gaat, dan kan dit het welzijn van leerlingen op school en daarbuiten verminderen.⁴

“Leerlingen moeten het eerst vanuit een ander zien en ervaren. Mijn aanname was dat je het vanuit de leerling probeert te ontdekken, maar ik weet nu dat ze een voorbeeld nodig hebben voordat ze het op zichzelf kunnen betrekken. Het gaat dan over modellen in ons onderzoek en nu begrijp ik veel beter waarom dat belangrijk is. Daarnaast leren ze veel meer van peers dan van onderwijsprofessionals.”

– Arlette

3

Frostad, P., & Pijl, S. J. (2007). Does being friendly help in making friends? The relation between the social position and social skills of pupils with special needs in mainstream education. *European journal of special needs education*, 22(1), 15-30.

4

Hassani S., & Schwab S. (2021) Social-Emotional Learning Interventions for Students With Special Educational Needs: A Systematic Literature Review. *Frontiers in Education*, 6, 1-19.

Wat is EdTech?

EdTech is technologie die je gebruikt om het leren en ontwikkelen van leerlingen te ondersteunen. EdTech is een combinatie van technologie (hardware) en software, bijvoorbeeld een tablet waar je Pictoschrijven op gebruikt. De technologie kan ook een gameconsole zijn, een plank met spraakknoppen of een robot.

Over het algemeen kun je al heel veel met de technologie die in huis is, denk aan laptops, tablets, smartphones en digiborden. Handig en soms creatief combineren met verschillende software kan al helpen je doelen te bereiken.

Denk aan bijvoorbeeld een leerling die haar kennismaking bij een nieuwe stage spannend vindt omdat ze niet weet hoe dat gaat. Met Pictoschrijven of een fotostrip-app kan samen met de leerling een scenario op maat worden gevisualiseerd. Daarna kan het scenario gebruikt worden om te oefenen en als reminder uitgeprint worden.

“De sprekende muur kun je vullen met afbeeldingen van de basisemoties en zinsdelen. Zo kun je leerlingen, bijvoorbeeld ‘ik voel mij blij’ laten zeggen. Je kunt ook foto’s toevoegen van situaties dat de leerling blij was, bijvoorbeeld toen hij een cadeautje kreeg. Je kunt de sprekende muur aanvullen met bijvoorbeeld een app op een tablet of het digibord. Hierbij kun je ook geluidsfragmenten gebruiken.”

– Laura

Waarom EdTech voor SEL?

EdTech maakt het makkelijk om (individuele) aanpassingen te maken in lesactiviteiten voor sociaal-emotioneel leren, je kunt de leerstof in kleine overzichtelijke onderdelen flexibel aanbieden en je kunt instructie en oefenen met sociale situaties makkelijk variëren.⁵

De veelzijdigheid maakt EdTech aantrekkelijk voor leerlingen. Je kunt EdTech bijvoorbeeld inzetten voor leren samenwerken en samen spelen. EdTech biedt ook mogelijkheden om in een veilige vorm te oefenen met bijvoorbeeld het uitpraten van een ruzie als een tussenstap naar het oefenen met andere leerlingen en vervolgens zelf doen.⁶

“De meerwaarde van de technologie ten opzichte van een pictogram of een foto is dat we de leerling letterlijk een stem kunnen geven bij het benoemen van emoties.”

– Marjolein

-
- ⁵ Murphy, K. M., Cook, A. L., & Fallon, L. M. (2021). Mixed reality simulations for social-emotional learning. *Phi Delta Kappan*, 102(6), 30-37.
- ⁶ Scheltinga, F., Netten, A., & Gijssels, M. (2011). *Experimenteren in het Speciaal Onderwijs-EXSO*. In opdracht van Kennisnet uitgevoerd door Expertisecentrum Nederlands.

Focus op herkennen en benoemen van gevoelens

De onderzoekskring heeft op basis van eigen ervaringen en ervaringen van collega's besloten om te focussen op het herkennen en benoemen van emoties en gevoelens.

Ze hebben ervaren dat leerlingen in de verschillende vormen van onderwijs het lastig vinden om gevoelens te plaatsen en te herkennen bij zichzelf en anderen.

Het herkennen en benoemen van emoties en gevoelens hoort bij het hebben van besef van jezelf.

"Het is heel prettig voor een leerling als hij voelt wat er met hem gebeurt, taal eraan geeft en daar dan ook naar kan handelen. Emoties van pubers gaan van 0 naar 100, die zitten ineens in een heel heftige emotie, dat is dan overweldigend voor de leerling en daar wil je ze in ondersteunen. Dat de leerling eerder voelt, ervaart en onderzoekt van: wat heb ik dan nodig? Dit is voor mij de basis."

- Arlette

Hoe begin je ...

Begin klein en concreet.

Kies een klein experiment dat gemakkelijk uit te voeren is.

Gebruik bijvoorbeeld een nieuwe EdTech-tool die past bij de doelen in je onderwijs.

Observeer hoe je leerlingen op het inzetten van de tool reageren.

Documenteer de experimenten.

Houd bij wat er gedaan wordt, hoe de leerlingen reageren, en wat de (observeerbare) resultaten zijn.

“De spraakbalk gaan we de komende weken inzetten. Die gaat dan de kring rond. Dan kan iedereen ‘zeggen’ hoe die zich voelt.

Maar dat ze ook aan elkaar kunnen vragen dan, hoe voel jij je? Ja, toch kijken of dat effect heeft en bevalt. Het zou bijvoorbeeld een heel mooi startpunt kunnen zijn voor meer.”

– Lienke

De tips op deze twee pagina's zijn gebaseerd op aanbevelingen van Nynke Bos voor innoveren met technologie in het boek Hoe maken we (beter) onderwijs?

Bos, N. (2025). Innoveren met technologie. In F. Cornelissen (Red.), Hoe maken we (beter) onderwijs? (in druk). Boom.

Waar moet je op letten?

Focus op het leerproces, niet op de EdTech-tool.

De vraag moet altijd zijn:
Hoe draagt deze innovatie bij aan betere leerervaringen voor de leerlingen?

Dit dwingt om verder te kijken dan de technologie zelf en na te denken over het bredere proces waarin de tool wordt ingezet.

Maak het gemakkelijk voor jezelf.

Kies een EdTech-tool die je al kent, die gebruiksvriendelijk is voor jou of een EdTech-tool waarvan je weet dat je het werken daarmee makkelijk eigen kunt maken.

Houd de grote lijnen in beeld.

Vraag je af:
Past wat ik doe in de klas met een EdTech-tool ook bij de doelen, visie, en het beleid van de school?

“We merken dat het zelf benoemen van gevoelens voor niet of nauwelijks sprekende leerlingen heel lastig is. En we merken dat er ook niet altijd naar gevraagd wordt. We gaan hiermee aan de leerlingen voorbij en gaan er vaak vanuit dat het wel begrepen wordt. Er zou in verschillende situaties meer naar de gevoelens van deze leerlingen gevraagd moeten worden.”

– Marjolein

Wat EdTech kan betekenen ...

“Ik heb een leerling in mijn klas met verbale ontwikkelingsdyspraxie, ik noem hem nu even Cas. Cas praat door de dyspraxie onverstaanbaar. Met gebaren kom je vaak wel een eind in de communicatie. Maar als Cas boos is en dat is heel vaak, dan kan hij niet goed vertellen waar hij dan boos om is.

In een scholingsdag over ondersteunende communicatie maakte ik kennis met TD-snap. TD snap is een app op een iPad die kinderen door middel van aanklikbare plaatjes een mond geeft om mee te praten. Ik zag de mogelijkheden voor Cas. Toen we de app hadden, zijn we Cas gaan leren hoe hij deze moest gebruiken.

Op een dag was Cas heel boos, omdat er iets aan de hand was met een appel. Deze boosheid bleef de hele dag en ging mee naar huis. De volgende dag heb ik de persoonlijk begeleider gevraagd om te kijken of we met TD-snap uit konden zoeken wat er aan de hand was.

“Waarom ben je nou zo boos?” Al pratende en klikkend op de plaatjes over de appel en over waarom Cas boos was, bleek dat hij grip op zijn situatie miste. Cas noemde dat de baas zijn.

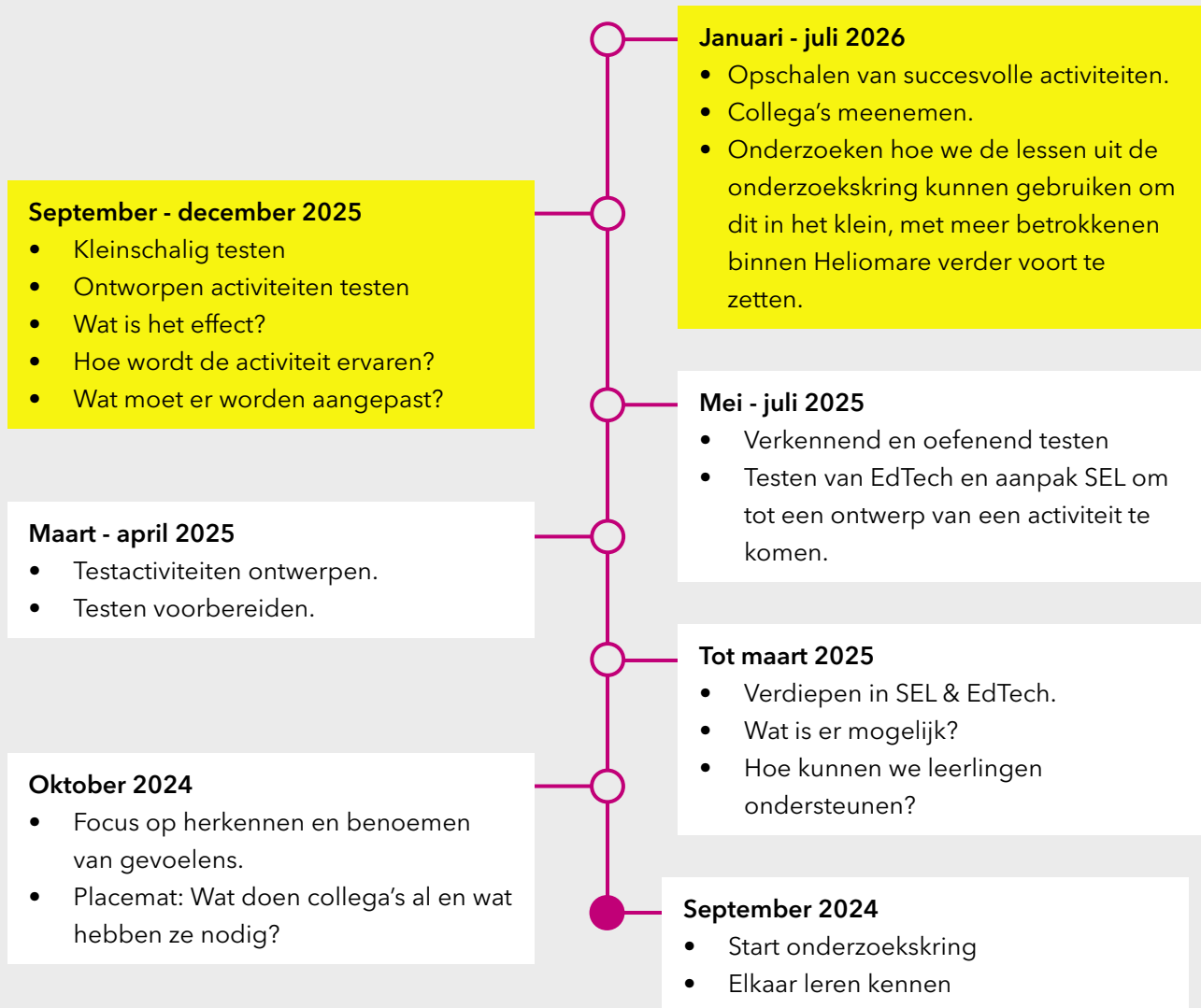
Er ontstond een heel emotioneel gesprek. Met de plaatjes: “Ik ben boos, ik ben boos omdat”

Nu Cas weet hoe de app werkt, kunnen we een echt gesprek met hem voeren. We kennen zijn gevoelens en kunnen Cas nu ondersteunen door hem autonomie en grip te geven waar dat kan en uit te leggen wanneer dat niet kan. En kunnen we hem ondersteunen bij de gevoelens die hij daarbij heeft.

De EdTech is even Cas zijn mond. Het inzetten van de app is echt een doorbraak. En ik dacht gelijk, ja nu, nu zijn we aan het doen wat we met de onderzoeksring eigenlijk willen bereiken met het inzetten van EdTech voor SEL.”

Lienke

De tijdlijn van de onderzoekskring

“We willen meer met technologie.”

Deze uitspraak was de aanleiding voor de samenwerking tussen Heliomare en Hogeschool Inholland. Een samenwerking die vorm krijgt in een onderzoeksproject sociaal-emotioneel leren in het speciaal onderwijs bij het lectoraat Teaching, Learning & Technology en bij de gelijknamige onderzoekskring bij Heliomare. Samen doen zij onderzoek naar het duurzaam en effectief inzetten van educatieve technologie (EdTech) voor het ondersteunen van sociaal-emotioneel leren (SEL).

Mooi zul je denken. Maar wat heb je daar nu aan als je voor een klas staat met leerlingen die ieder een eigen speciale aanpak vragen?

In dit boekje lees je meer over wat wij in onze samenwerking al hebben uitgezocht en geprobeerd. Het boekje geeft je informatie over SEL en EdTech, deelt ervaringen van de praktijkonderzoekers van Heliomare, bevat tips over het zelf toepassen van EdTech voor SEL en een mooi voorbeeld.

Gebruik dit boekje vooral als excuus om samen met je collega's eens na te denken over hoe jij SEL zou willen ondersteunen met technologie. En laat het niet bij nadenken, maar ga ook eens wat uitproberen.

Wil je nog meer weten? Neem dan vooral contact op met ons lectoraat of de praktijkonderzoekers van Heliomare.

